

Fotografia de JHDT extreta de Stock Images LLC

QUAN NO HI HA TAL COSA COM EL CONSENS CIENTÍFIC

UNA RESPOSTA A MANEL PAU

Òscar Llorens i Garcia
Institut Vall d'Alba (Castelló)

1. PRAGMATISME O PRINCIPIS

Al darrer exemplar de Filosofia Ara, Manel Pau (2022), defensa una pertinent forma d'afrontar el pensament crític i epistemològic de cara al ciutadà pla. Tal defensa no suposa sotscavar el pensament crític ni "l'argumentació racional pública", sinó una mena de guia més pragmàtica per a la ciutadana del carrer per informar-se adientment.

Una filosofia il·lustrada, la del *sapere aude* kantiana, és una premissa amb principis l'autonomia, l'anàlisi crítica de la pròpia raó i la responsabilitat tant de cara a la descripció teòrica com a l'acció. Naturalment no podem renunciar a aquests principis sense renunciar a fer filosofia, per tant, entenem que no és el que ens demana Manel Pau.

Tampoc se'ns demana que ens traguem la fal·làcia d'autoritat que, tot i intents provinents del naturalisme anglosaxó (Irwin et al., 2020), segueix sent la fal·làcia d'autoritat. No hi ha cap problema en reconèixer el valor de confiar en la ciència... però convé recordar que confiar és qüestió de fe i això no casa bé amb l'esperit científic; altrament tal valor podria atorgar, amb Descartes, una certesa moral... però no pas metafísica. (Descartes, 2009).

2. DESENVOLUPANT EL PRAGMATISME

Nihil obstat fins aquí. No crec que els principis adès exposats siguin objecte de renúncia per una visió més social, més pragmàtica, psicològica, com la defensada per Pau. L'assumpte que ens du aquí és la guia de saber en quins experts i expertes cal confiar és, no sé si intransitable, si més no plena d'entrebancs. Vegem-ho.

a) Quan no hi ha *La Ciència*. Si no restava clar crec que, amb aquesta epidèmia hem vist clara i distintament que no hi ha tal cosa com *La Ciència*. Mascaretos sí i no, oritge a dintre d'un laboratori o no, vacuna infantil sí o no, Omicron més benigna o no... han estat opinions defensades en nom de la ciència i hom pot considerar les hemeroteques. Però no cal anar tant prop; en física quàntica hi ha, si més no, onze interpretacions diferents: no interpretació, Copenhague, Von Newman, Penrose, Everet, GWR, de coherència, modal, Bohm, Einstein o fins i tot que el problema de la medicació és un artefacte. En biologia evolutiva hi ha també les interpretacions darwinista, sintètica, de l'equilibri puntuat, neolamarquisme, catastrofisme i segurament alguna altra que ens deixem. No hi ha una entitat que es diu ciència a la qual recórrer. En tot cas podríem refinar-nos del consens científic.

b) Quan no hi ha consens. Hi ha, al meu parer, tres ciències empíriques que en destaquen a l'hora d'apropar-se al model hipotètic deductiu de la ciència natural: l'astronomia de posició, la física newtoniana i la química inorgànica. Fora d'ací, me costa imaginar alguna àrea científica on hi haja tal cosa com el consens. Fins i tot a les ciències formals hi ha severes discrepàncies entre logicismes, constructivismes, intuicionismes... Si ens n'anem a les ciències biomèdiques i socials, el somni de Feyerabend sobre la necessitat de la proliferació de teories és un lloc comú. Hi ha qui diu que la memòria està ací més que allà, altres que esta quimioteràpia és millor que aquella, altres que al revés... triem un tema i hi ha tantes o més discrepàncies que les que denunciava Descartes per al seu temps.

c) Quan el consens és desconfiable. Però és que és el consens una eina fiable? Segurament. Quan hom parla de consens científic no es tracta pas de uns senyors o senyores que decideixen què és penal dins l'àrea, sinó persones, profundament formades, que arriben a acords, després d'una profunda deliberació i que arriben a uns mínims que respecten, en la mesura del que és possible els fets dins un determinat marc teòric. Això no esgota, amb tot, que el consens és, epistemològicament, una ferramenta fluixa, que, com ara veurem, no sols s'ha mostrat històricament desconfiable sinó que, tot i el tarannà acadèmic i expert del conjunt de científiques i científics que el desenvolupen, no s'escapoleix de la fal·làcia ad *populum* ni la fal·làcia ad *verecundiam*. Certament, en apel·lar a aquestes fal·làcies sembla tornar als principis i no pas al pragmatisme promès per a aquest punt, de manera que ho traduirem en quelcom més pràctic: el consens d'experts és un assumpte aliè a la fonamentació del saber científic, és un tema de sociologia de la ciència i, de seguir-lo cauríem en diferents problemes. Hi havia consens amb Aristòtil, amb Newton, amb Darwin... però després ha

vingut Copèrnic, Einstein i la teoria sintètica. No recorde massa avanços científics que hagen contat amb un suport immediat i menys encara amb una bona dosi d'entusiasme. Ni per principis ni sobre el que la història de la ciència ens alligona, el consens és quelcom fiable.

d) Quan el consens canvia. Hi ha una qüestió que la filosofia de la ciència amb autors com Lakatos, Toulmin o, sobre tot, Kuhn, ha ficat de manifest: el canvi de model, de paradigma. És una conseqüència directa de c); en efecte: si hi ha models científics que contradiuen el consens, en la mesura que aquestos models vagen estant acceptats, necessàriament tindrem un canvi en el consens. Si la ciència ens ha de dir quelcom paregut a què és la realitat, no podem acceptar que la realitat canvia amb els consensos.

e) Quan el consens du a l'autorefutació. Una volta, a la UNED, van decidir concedir-me el títol de master en lògica, història i filosofia de la ciència. Tècnicament sóc un expert en filosofia de la ciència. Jo opine que la confiança en els experts no és una bona estratègia. De manera que confiar en els experts, (confiant en què hi haja doctors i doctores afins al meu punt de vista) sovint du a que no hi haja que confiar en els experts. La contradicció no crec que pugui obviar-se ni apel·lant a la praxi.

f) Quan el consens en fa acceptar l'astrologia. Des de temps d'Aristòtil fins l'actualitat, hom pot descobrir un grup d'experts en disciplines, els enunciats positius (més enllà de la hipòtesi nula) de les quals, duria a acceptar el geocentrisme, l'homeopatia o l'astrologia per dir tres de les disciplines

Fotografia d'andresr extreta de Gettyimages.

Fotografia d' ISAPP.

que contenen, al meu parer, amb pitjor base teòrica i suport experimental de qualitat. Però, tot i el dissens, qualsevol persona, que, naturalment, tindrà més publicacions en astrologia pot argumentar que la persona que disentesca, no conta amb l'adient grau d'experta; com també serà raonable trobar-se amb que la majoria de persones que afirmen que hi ha una correlació entre la posició dels astres al cel a una determinada data influeix de forma no causal ni estocàstica en el destí que quan ocorre en la Terra, tot amb llurs publicacions revisades per parells i alcançant amplis consensos.

g) La psicologia no serveix. A l'article de Manel Pau, se recull el suport de la psicologia social com a criteri de veritat. A banda d'una circularitat lògica que pertanyiria més aviat als principis, la sociologia de la ciència i la psicologia social no estan, ara per ara, en condicions de donar-nos una bona idea, menys encara consensuada, sobre com funciona la ment o de com evitar biaixos. L'humà és, hores d'ara, quelcom massa complex i, si hi ha consens en alguna cosa en CCSS és la manca de consens sobre qüestions bàsiques, com ara la consciència i la forma de deliberar d'aquesta.

h) A 2007 va haver-hi un incendi, principalment a la comarca de l'Alcalatén que va obrir una sèrie de problemes com ara què fer davant la devastació. Si una cosa va quedar clara arran una sèrie de ponències que vam organitzar des de l'IES Vall d'Alba, va ser la impossibilitat en trobar expertes o experts en com s'ha de viure. Els valors, fins i preferències de cada persona no són objecte d'investigació científica i no es pot pas decidir per una comunitat d'expertes o experts perquè tal comunitat no existeix. Tal assumpte s'ha manifestat amb l'assumpte de la pandèmia on autodeterminades expertes i autodenominats experts s'han arrogat el dret a exigir-nos quins riscos són els que hem d'assolir i com hem de viure al respecte. La successió vergonyosa de contradiccions, prediccions incomplides i diversos fracassos més no ha alterat aquest comportament sino que ha estat apropiat per la comunitat política... però això dona per a una tres o quatre tesis doctorals.

i) Una dictadura d'experts? Finalment i relacionat amb h), dins el terreny de la praxi on estem, atorgar com s'ha de viure a una comunitat d'experts, els interessos dels quals no es poden desvincular en la praxi de llurs enunciats, com va ficar Habermas de manifest, així, la confiança en el consens científic alhora de prendre decisions que afecten a la vida quotidiana, és una idea que pot derivar en la dictadura de les companyies que financien la investigació científica, sense menyscar l'honoradesa de científiques i científics que, al llarg de la història, hom ha pogut verificar.

▶▶ CONCLUSIÓ

Tot i la renúncia a principis fonamentals d'epistemologia en vistes a un cert pragmatisme, la proposta de Pau de confiar amb el consens científic té un difícil recorregut.

BIBLIOGRAFIA

- DESCARTES, R. (2009): *Discurs del mètode*. València: Diàlogo.
- IRWIN, W. et al. (2020): *Los Simpson y la filosofía*. Barcelona: Blackie Books.
- LLORENS, O. et al. (2007): *Programa educatiu incendi de l'Alcalatén*. La Vall d'Alba: Institut Vall d'Alba.
- PAU, M. (2021): "La crisi de confiança en la ciència i com es pot combatre". *Filosofia, Ara!*. Vol. 7, Núm. 1-2, pàg. 16-17.